

გარე აუდიტის ხარისხის ამაღლების თანამედროვე მიდგომები საბანკო სექტორში

მარინე ხუბუა

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

გლობალიზაციის პირობებში აუდიტის პროცედურების სწორი რეგულირებისათვის აუცილებელია მრავალმხრივი საერთაშორისო თანამშრომლობა, რათა განხორციელდეს საზედამხედველო რეფორმა რაც უზრუნველყოფს საბანკო სისტემის სტაბილურობას, მის ეფექტიან ფუნქციონირებას, კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბებას და რისკების შემცირებას. საბანკო სექტორში აღნიშნული პრობლემების გადაწყვეტა შესაძლებელია აღრიცხვა, აუდიტის სისტემების გაუმჯობესებით და უცხოელ პარტნიორებთან ერთობლივი პრაქტიკული ღონისძიებებით. აუდიტორული მომსახურების ხარისხის კონტროლის უზრუნველყოფის მოთხოვნები დადგენილია აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებით და ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით. სტატიაში განხილულია აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვასთან დაკავშირებული პრობლემები, ამოცანები, შესაძლებლობები და ევროკავშირის სტანდარტების გამოყენების დადებითი შედეგები. ჩამოყალიბებულია დასკვნები საბანკო გარე აუდიტის ხარისხის შესაფასებლად და საზედამხედველო პოლიტიკის გასაუმჯობესებლად.

საკვანძო სიტყვები: აუდიტი, საბანკო სექტორი, ფინანსური ანგარიშგებები, კომუნიკაციის ზოგადი ჩარჩო, აუდიტის ხარისხი.

საბანკო სისტემამ COVID-19 პანდემიით გამოწვეულ შოკს გაუძლო და მდგრადობაც გაიზარდა. თუმცა გაურკვევლობა საბანკო სისტემის პანდემიის შემდგომი განვითარებისა და შესაბამისად ეკონომიკური პროგნოზების გარშემო. ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავებულ იქნა დროებითი საზედამხედველო გეგმა, რომელიც საბანკო სექტორს ფინანსური სტრესის პირობებში კაპიტალის, ლიკვიდურობის ბუფერების გამოყენების საშუალებას აძლევს და აქტიურად განაგრძობს მუშაობას ფინანსური სისტემის მდგრადობის, ფინანსური სტაბილურობის ხელშესაწყობად.

ეროვნული ბანკის „საზედამხედველო სტრატეგიის მიხედვით“, აღრიცხვისა და აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოება 2020-2022 წლებისათვის განსაზღვრულ ერთ - ერთ საზედამხედველო პრიორიტეტს წარმოადგენს. ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავებულ იქნა საერთაშორისო პრაქტიკის გამოცდილების გათვალისწინებით „ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტზე (ფასს) გადასვლის გზამკვლევი“, „აუდიტორულ ფირმებსა და ეროვნულ ბანკს შორის ეფექტური კომუნიკაციის სახელმძღვანელო“.

ფასს-ზე სრულად გადასასვლელად ეროვნულ ბანკს მოუწევს საზედამხედველო ანგარიშგების შემუშავება ფასის სტანდარტების მიხედვით, ხოლო საზედამხედველო მაჩვენებლების გამოთვლა განხორციელოს განახლებული ინსტრუქციების საფუძველზე. ეროვნულმა ბანკმა კომერციული ბანკებისათვის ფინანსური ინფორმაციის წარსადგენად დანერგა ევროკავშირის პრაქტიკაში გამოყენებული ანგარიშგების ფორმა FINREP. ფასს-ზე გადასვლის პროექტის წარმატებით დასრულება საერთაშორისო გამოცდილების მქონე შიდა და გარე აუდიტის სპეციალისტების, ადგილობრივი ექსპერტების აქტიური ჩართულობით და საბანკო სექტორის თანამშრომლების გადამზადებით იქნება შესაძლებელი.

ეროვნულ ბანკსა და აუდიტორულ ფირმებს შორის კომუნიკაციის საკითხებს არეგულირებს „საქართველოს ეროვნული ბანკის კანონი“, სადაც გაწერილია ეროვნული ბანკის მიერ აუ-

დიტორული ფირმებისათვის ინფორმაციის გაზიარების, ასევე აუდიტორული ფირმისაგან ინფორმაციის მიღებასა და კონფიდენციალური ინფორმაციის ჯეროვნად შენახვასა და დამუშავების მოთხოვნების პრაქტიკაში დამკვიდრების საკითხები. საზედამხედველო ორგანოსთან კომუნიკაცია აუდიტორული ფირმისათვის მატერიალური ცდომილების რისკის იდენტიფიცირების, შეფასების და ამ რისკზე რეაგირების კიდევ ერთი დამხმარე წყაროა.

„აუდიტორულ ფირმებსა და ეროვნულ ბანკს შორის ეფექტური კომუნიკაციის სახელმძღვანელოს“ მიხედვით, აუდიტორულ ფირმასა და საზედამხედველო ორგანოს შორის ეფექტური კომუნიკაცია რომ შედგეს ორივე მხარემ ყურადღება უნდა გაამახვილოს შემდეგ საკითხებზე:

- საბანკო სისტემის ფინანსური სტაბილურობა;
- მდგრადობა და უსაფრთხოება;
- საბანკო ზედამხედველობის პროცესის ეფექტურობა;
- ეფექტური კომუნიკაციის პრაქტიკაში დანერგვა;
- ადაპტირებადი და მოქნილი კომუნიკაცია მოულოდნელი მოვლენების მიმართ;
- სწორი ხედვა თითოეული მხარის როლებისა და პასუხისმგებლობის შესახებ;
- კონფიდენციალურობის მოთხოვნის დაცვა.

იმისათვის, რომ ჩამოყალიბდეს ეფექტური კომუნიკაცია, ორივე მხარემ უნდა დაიცვას შემდეგი ძირითადი პრინციპები: გაზიარებული ინფორმაციის რელევანტურობა, ეფექტური კომუნიკაცია შესაბამისი არხების მეშვეობით, კომპენეტური პირების ჩართულობა, კომუნიკაციის სიხშირე დამოკიდებული უნდა იყოს რელევანტური ინფორმაციის დროულ გაზიარებაზე.

ზემოთ აღნიშნული მოთხოვნების შესასრულებლად აუდიტორულ ფირმებს მოუწევთ მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმა თანამშრომელთა პროფესიული განვითარების მიმართულებით როგორცაა აუდიტის პროფესიული სერთიფიცირების პროცესი, ტრენინგების, სემინარების, კონფერენციების ორგანიზება, პროგრამული უზრუნველყოფის განახლება, რეალურ დროში აუდიტის კომპონენტების დანერგვა, მონაცემთა ანალიზის პროცესის განვითარება, დისტანციური აუდიტის ოპტიმიზაცია.

საქართველოს საბანკო სისტემის აუდიტის ევროკავშირის სტანდარტებთან, პრაქტიკასთან დაახლოებისათვის, აუცილებელია აუდიტის ჩატარების მექანიზმები შემუშავდეს საბანკო ზედამხედველობის ბაზელის კომიტეტის, ევროპის საბანკო ორგანოს EBA, მსოფლიო ბანკის მიერ მიღებული სარეკომენდაციო დოკუმენტების საფუძველზე, რაც ხელს შეუწყობს ფინანსური გამჭვირვალობის, სტაბილურობის განმტკიცებას და უფრო მიმზიდველს გახდის საქართველოს საბანკო სექტორს ინვესტიციებისთვის.

გარე დამოუკიდებელი აუდიტი არის მონიტორინგის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მექანიზმი, რომელიც ამსუბუქებს ფირმის პრობლემას და ზღუდავს მენეჯერების ოპორტუნისტულ ქცევას [Dater S. 1991]. ფირმის ხარჯების შესამცირებლად, აუდიტორმა უნდა აღმოაჩინოს და შეატყობინოს ფინანსური ანგარიშგების ნებისმიერი შეცდომა მაქსიმალურად კარგად [Wartts. R.Zimmerman1981]. რაც უფრო მაღალია კვალიფიკაცია აუდიტორის, მით უფრო მაღალია აუდიტის ხარისხი. როგორც ინფორმაციის გამჟღავნების სისტემის მნიშვნელოვანი ნაწილი, აუდიტის ხარისხი პიდაპირ გავლენას ახდენს სააღრიცხვო ინფორმაციის ხარისხზე და თავის მხრივ გავლენას ახდენს სააღრიცხვო ინფორმაციის მომხმარებლის გადაწყვეტილებებზე და ქმედებებზე.

აქედან გამომდინარე აუდიტის ხარისხის განმსაზღვრელი ფაქტორების შესწავლას დიდი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს [Francis j. 1984] .

აუდიტორული ფირმის კონტროლის ყველაზე მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს აუდიტორული მომსახურების ხარისხის შიდა საფირმო კონტროლი, რაც ხელს უწყობს მათი რეპუტაციის ამაღლებას. აუდიტორული ფირმის შერჩევისას უპირატესობა უნდა მიენიჭოს იმ აუდიტორულ ფირმას რომელშიც მოქმედებს მათი საქმიანობის ხარისხის შიდა კონტროლის ეფექტური სისტემა.

კომერციულმა ბანკმა გარე აუდიტის ეფექტურად განხორციელების მიზნით დახმარება უნდა გაუწიოს აუდიტორულ ფირმას აუდიტის დაგეგმვის საწყის ეტაპზე და მიაწოდოს შესაბამისი მარეგულირებელი ინფორმაცია. გარე აუდიტორმა ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაზე დასკვნის შედგენისას „ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტზე (ფასს) გადასვლის გზამკვლევის“ მიხედვით, უნდა შეისწავლოს შემდეგი საკითხები: განახლებული დარეგულირების პოლიტიკა, საზედამხედველო მაჩვენებლების გამოთვლა, ლევერიჯის კოეფიციენტი, ურთიერთდაკავშირებული მხარეებისა და დაკავშირებული მხარეების კოეფიციენტები, ლიკვიდურობის გადაფარვის და ღია სავალუტო პოზიციის კოეფიციენტები, წმინდა დაფინანსების და IRRBB კოეფიციენტები.

აუდიტორული ორგანიზაცია ადგენს დავალებათა ხარისხიანად შესრულების უზრუნველყოფის პრინციპებსა და პროცედურებს უწყვეტობის საფუძველზე. როგორც წესი ეს მიიღწევა შესაბამისი დოკუმენტების გამოყენებით მატერიალური ან ელექტრონული ფორმით პროგრამული უზრუნველყოფისა და დოკუმენტების სტანდარტიზირებული ფორმების გამოყენებით. გარდა ამისა ასევე ხდება დარგობრივი და პრობლემურად ორიენტირებული რეკომენდაციებისა და აუდიტორული ფირმის მუშაობის დარგობრივი გამოცდილების გათვალისწინება. აუდიტის დაგეგმვის დროს, აუდიტორულმა ორგანიზაციამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს კლიენტის რისკის შეფასების საკითხებს აუდიტორული პროცედურების ოპტიმალური ერთობლიობის შესარჩევად, რომელიც უზრუნველყოფს მუშაობის საჭირო ხარისხს და არ აქვეითებს აუდიტის ეფექტურობას [Levan Sabauri 2018].

აუდიტორულმა ფირმამ კომერციულ ბანკის აუდიტის ხარისხიანად ჩასატარებლად „ეფექტური კომუნიკაციის სახელმძღვანელოს“ მიხედვით, განსახილველი საკითხები უნდა დააჯგუფოს შემდეგი თანმიმდევრობით: კომერციული ბანკის რისკის პროფილი და ბიზნეს გარემო, კორპორაციული მართვა და შიდა აუდიტი, კომერციული ბანკის ფუნქციონირების უწყვეტობა, აუდიტის მიდგომები, ფინანსური ანგარიშგება, აქტივების, ვალდებულებების შეფასება და ახსნა განმარტებითი შენიშვნები, აუდიტის ანგარიშგება და აუდიტორის კომუნიკაცია კომერციული ბანკის მმართველ ორგანოსთან, საზედამხედველო ორგანოსთან ან აუდიტის კომიტეტთან ფინანსური ანგარიშგების და კონტროლის ფუნქციების მნიშვნელოვან საკითხებთან, აუდიტის პროცედურების ძირითადი მიგნებები და დასკვნები, საზედამხედველო შეფასებები და ქმედებები. აუდიტის პროცესში შესაძლებელია გამოვლინდეს შიდა აუდიტის ხარვეზები, რასაც საზედამხედველო სამსახური შემდგომ საქმიანობაში გაითვალისწინებს.

ეროვნულ ბანკს შემუშავებული აქვს „კომერციული ბანკების კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგებების სავალდებულო აუდიტორული შემოწმებებისა და განმარტებითი შენიშვნებში ინფორმაციის გამჟღავნების წესი“, რომელიც არეგულირებს კომერციული ბანკის ფინანსური ანგარიშგებების აუდიტთან დაკავშირებულ ძირითად საკითხებს და ურთიერთობას

ეროვნულ ბანკთან, ასევე გაწერილია აუდიტორული ფირმის შერჩევის მინიმალური კრიტერიუმები. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახურის რეესტრში მოცემულია ინფორმაცია აუდიტორული ფირმების შესახებ, რაც ბანკებს აუდიტორული ფირმის შერჩევის პროცესს გაუადვილებს.

აუდიტის ხარისხი ინფორმაციის გამჭვირვების სისტემის მნიშვნელოვანი ნაწილია, რომელიც პირდაპირ გავლენას ახდენს სააღრიცხვო ინფორმაციის ხარისხზე, რაც იწვევს დაინტერესებული მხარეების გადაწყვეტილებებსა და ქმედებებს. კვლევამ გამოავლინა, რომ ხელმომწერი აუდიტორების პირადი მახასიათებლები ასოცირდება აუდიტის ხარისხთან. კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები ადასტურებს რომ ხელმომწერ აუდიტორთა მრავალფეროვნება ამცირებს აუდიტის ხარისხს კონფლიქტებისა და წინააღმდეგობების შესაბამისი ზრდის გამო. აღმოჩნდა, რომ აუდიტის გუნდში მრავალფეროვნების უფრო მაღალი დონე ასოცირდება არასტანდარტული აუდიტორული დასკვნების გამოცემის დაბალ ალბათობასთან, ფინანსური ანგარიშგების შეცვლის უფრო მაღალ ალბათობასთან, შემოსავლების მართვის უფრო მაღალ ხარისხთან. კვლევის შედეგად აღმოჩნდა ქალი აუდიტორები უფრო მეტად გამოცემენ შეცვლილ აუდიტორულ მოსაზრებებს, ვიდრე მამაკაცი აუდიტორები. თეორიული ანალიზისა და ემპირიულ კვლევაში გუნდური მრავალფეროვნების როლზე ორი სრულიად განსხვავებული თვალსაზრისი არსებობს. გუნდის მრავალფეროვნების ზოგიერთი მომხრე ამტკიცებს, რომ მრავალფეროვნება იწვევს მეტ ცოდნას და მოსაზრებებს, რაც ეხმარება გუნდს განიხილოს რთული პრობლემები სხვადასხვა პერსპექტივიდან და გააუმჯობესოს კომუნიკაციისა და თანამშრომლობის დონე, რაც საბოლოოდ გაზრდის მათ ეფექტურობას. გუნდის მრავალფეროვნების ოპონენტები აღიქვამენ ასეთ მრავალფეროვნებას, როგორც ბარიერს ცოდნისთვის, გუნდის წევრებს შორის კონფლიქტის წყაროდ და აზრთა შეჯახებას, რაც იწვევს განხეთქილებას და საბოლოოდ ამცირებს გუნდის ეფექტურობას. [Manoj A. Zhaori. G.Yun.M. Tianshu.Z. 2021].

აღნიშნული თეორიიდან და კვლევიდან გამომდინარე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა რომ, ბანკებმა აუდიტორული ფირმის შერჩევისას ყურადღება უნდა მიაქციონ ხელმომწერი აუდიტორების ინდივიდუალურ მახასიათებლებს და შეეცადონ შეამცირონ აუდიტორების მრავალფეროვნება.

აუდიტორულმა ფირმამ აუდიტი უნდა ჩაატაროს საფუძვლიანად, მაგალითად სრულ საგადასახადო დეკლარაციაზე და არა კონკრეტულ პუნქტებზე დაყრდნობით, რათა შემცირდეს შეუსაბამობის გამოტოვების შანსი. რის შედეგად უფრო მეტად იქნება დაცული მომხმარებელთა და ინვესტორების უფლებები, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება საფინანსო სექტორის ფინანსური მდომარეობის გამჭვირვალობა. კომერციული ბანკის ხელმძღვანელებმა ობიექტური ფინანსური მდგომარეობის დადგენისა და ჯეროვანი მართვის უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანია ყოველწლიურად სრულმაშტაბიანი საერთაშორისო ანგარიშგების პრინციპების შესაბამისი ხარისხიანი გარე აუდიტის ჩატარებისათვის ეფექტური კომუნიკაცია დაამყარონ აუდიტორულ ფირმებთან. საზედამხედველო ორგანოების მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები, საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დაცვით მუდმივად უნდა განახლდეს, რაც გააუმჯობესებს აუდიტის ხარისხს და საზედამხედველო პოლიტიკას. ასევე მნიშვნელოვანია გაგრძელდეს ევროკავშირის აქტიური მხარდაჭერა რეფორმის გაძლიერებისა და განვითარებისათვის. საბანკო სისტემა აუდიტის სართაშორისო სტანდარტებზე გადასვლას წარმატებით შეძლებს, თუ საქართველო პირნათლად შეასრულებს ევროკავშირის ვალდებულებებს.

ლიტერატურა:

1. Datar S, Feltham, GA Hughes j. 1991 The role of auditors and audit quality in valuing new issues. Journal of Accounting and Economics 3
2. Watts, R Zimmerman j. 1981 The Market for independence and Independent auditors. University of Rochester. Unpublished Manuscript
3. Francis j. 1984 the effect of audit Firm size on audit prices study of the Australian market. Journal of Accounting and Economics 133
4. LEVAN SABAURI 2018 AUDIT RISK MANAGEMENT AND ITS AFFECT ON THE AUDIT OF THE FINANCIAL STATEMENT. J. GLOBALIZATION AND BUSINESS. 215-220
5. Manoj A, Zhaorui G, Yum M, Tianshu Z. Diversity of Signing Auditors and Audit Quality Evidence from Capital Market in China. Journal International Review of Economics, Finance 2021 555-557
6. Regulation EU No 537/2014 OF The European Parliament and of the council of the Council on specific

Modern Approaches of Improving the Quality of External Audit in the Banking Sector

Marine Khubua

*Academic Doctor of Economics,
Sokhumi State University Associate Professor*

SUMMARY

In the context of globalization, proper regulation of audit procedures requires multilateral international cooperation in order to carry out supervisory reform that ensures the stability of the banking system, its efficient functioning, the creation of a competitive environment and the reduction of risks. These above mentioned problems in the banking sector can be solved through the improvement of accounting systems and joint practical activities with foreign partners. The requirements for quality control of audit services are set by international auditing standards as well as local legislation. The article discusses the problems, tasks, opportunities and positive results related to the implementation of EU standards. Conclusions have been drawn up to assess the quality of an external audit of the bank and to improve its supervisory policy.

Key words: *audit, banking sector, financial statements, general communication framework, audit quality.*